

(ABRIL-94)

A PROPÒSIT DEL CENTENARI D'ARTUR MARTORELL

El món cultural català dels anys noranta s'ha caracteritzat per l'exercici commemoratiu de fitons cabdals de la nostra història: la celebració i el recordatori d'unes efemèrides que ens signifiquen i ens atorguen un gruix de consistència col·lectiva. El 1990, poso per cas, destacà per un desplegament generós entorn dels cinc-cents anys de la primera edició de Tirant lo Blanc, clàssic per excel·lència de la literatura catalana. I l'any passat enfilàrem una nodrida collita de centenaris -Miró, Mompou, Foix i Riba, entre altres- que ha continuat enguany amb els de Sagarra, Obiols, Salvat-Papasseit i, dins del món de l'educació, el d'Artur Martorell.

Davant de la corrua de commemoracions, hi ha una reflexió important que neix del fet que, tant en el cas de Tirant lo Blanc com en els centenaris d'aquests dos anys, no ens hem abocat, només, a celebrar fites arcaïtzants i historicistes per a gaudi d'estudiosos i erudits. Els segles han passat per demostrar que el llibre de Joanot Martorell no ha perdut ni un bri de les qualitats que motivaren l'elogi ditiràmbic de Cervantes. I també passen els anys per remarcar la força, el cosmopolitisme i la modernitat de la pintura de Miró, de la música de Mompou i de l'alta poesia de J.V.Foix. Es just en aquesta línia que les celebracions assoleixen el seu sentit més ple: en la mesura que són punt de partida i horitzó de futur més que no pas exercicis de nostàlgia d'un temps poc o molt perdut. Els grans homes, com succeeix també en les grans obres, vencen sense esforç els entrebancs del temps. I en surten enfortits de la mateixa manera que la pàtina dels anys daura els contorns dels referents clàssics i amoreix, si mai n'hi havia, les seves arestes més cantelludes.

Des d'aquesta perspectiva, Artur Martorell esdevé una referència cabdal en la pedagogia del nostre temps. El seu vigor i vigència s'argumenten sols i salten llampants quan es transiten els seus escrits o es

segueix la seva llarga trajectòria docent. De cap manera, doncs, es pot considerar un nom ancorat en el passat sinó una referència viva per al present: un pedagog d'alta qualitat humana, un mestre apassionat per la feina amb un sentit de l'educació ple de transcendència, un humanista que obria camins i que optà per educar més que no pas per instruir. En el canvi fonamental d'hàbits i d'actituds docents a què ens encara la reforma, l'exemplaritat i el mestratge d'Artur Martorell són, efectivament, una referència viva, imprescindible, actual i clàssica.

Isidor Cònsul

El sociòleg guineà Edmundo Sepa ha publicat el volum, Els negres catalans, a cavall entre l'assaig i el reportatge, i amb la voluntat de fer-nos més avinent la realitat del col·lectiu d'emigrants arribats de l'Àfrica subsahariana. És un llibre, doncs, per trencar el glaç de les desconeixences i per escalfar l'interès i la comprensió envers les noves migracions d'"altres catalans". I l'expressió triada no és gens innocent en la mesura que remet a una línia d'argumentació pedagògica deutora del llibre més emblemàtic de Paco Candel: aquell Els altres catalans d'ara fa trenta anys.

El llibre d'Edmundo Sepa s'acomboia amb un pròleg -signat per Joan Soler i Amigó- que és, alhora, una defensa del diàleg en la diversitat i una lloança de la capacitat integradora dels catalans. Respecte d'una Europa que esborra fronteres interiors mentre reforça les exteriors, Catalunya torna a fer un paper d'antiga Marca Hipànica, a la ratlla d'aquest imperi carolingi de nova mena: terra frontera -al nord del sud, al sud del nord-, un país que sempre ha estat i ha volgut ser terra de pas i d'acolliment d'**homines undecumque venientes**, poblada per gent vinguda de tot arreu.

Efectivament, som terra de pas, un país amb tradició de mestissatge i també és cert que la realitat catalana ha estat titllada de modèlica per haver aconseguit de forjar-se, tot i els problemes, a l'ombra de la concòrdia i en el conreu de la diversitat i de la tolerància. Ara bé, tot seguit cal afegir que al costat mateix d'aquests valors que l'ennobleixen, Catalunya tampoc no ha renunciat mai als senyals d'identitat que li són propis i la singularitzen: una història, una cultura i una llengua diferents. El futur de les societats occidentals avança cap a realitats que cada vegada seran més multiètniques i plurilingües, i caldrà buscar solucions d'equilibri que compatibilitzin el respecte per totes les cultures: trobar la difícil harmonia entre una integració madura que assimili les característiques de la terra d'acollida i la llibertat per

poder conrear les essències de la pròpia cultura.

Una part substantiva d'aquest número de "Crònica d'Ensenyament" encara aquest repte cabdal d'interculturalitat que viu Catalunya ara mateix. S'hi apleguen tres experiències pedagògiques que semblen prou interessants i representatives, més una suggestiva reflexió teòrica que s'arrodoneix amb una entrevista a Danielle Miterrand. L'esposa del president de la República Francesa apunta per on haurien de girar els eixos de la comprensió i la tolerància intercultural: "Somnio en una Europa en què cadascú s'expressi en la seva llengua i pugui entendre la llengua de l'altre".

Isidor Cònsul

(JUNY-94)

VIURE L'ESTIU

El número de juny de "Crònica d'Ensenyament" tanca un altre curs i presenta, en el dossier, diferents maneres de viure l'estiu per extreure'n tant de profit com sigui possible des de perspectives diferents, també des de l'educativa. Abans, però, cal esmerçar uns mots de record a la darrera edició del "Saló d'Ensenyament", que una vegada més i per cinquè any consecutiu s'ha vist desbordat per l'èxit i visitat per més de 170.000 persones. A hores d'ara ja no és cap secret que ha esdevingut una de les mostres de més entitat d'Europa en la seva temàtica i, a casa nostra, s'ha perfilat com una eina d'extraordinari interès per informar els pares, els professors i els alumnes sobre quina és l'oferta acadèmica i professional a Catalunya. Davant d'una societat i d'un món en procés de canvi, resulta cabdal poder assabentar els ciutadans de l'ampli ventall de perspectives de futur i de la constant renovació de les ofertes d'estudis i de noves professions.

I davant d'un estiu que ja truca a la porta, "Crònica d'Ensenyament" proposa als estudiants adolescents, i als professors encara en edat d'aprofitar-ho, quatre maneres diferents de viure'l i encarar-lo. La primera convida a projectar-se en l'aventura de viatjar i la segona a treure'n suc i rendiment personal estudiant idiomes. Ja se sap que el món és cada vegada més interrelacionat i convé tenir la màxima familiaritat amb la mena de llengües que avui per avui es consideren bàsiques, l'anglès sobretot. Aquestes dues primeres opcions són d'enriquiment personal i intransferible, i s'oposen a les altres dues que tenen més marcat l'accent social. La tercera proposta obre l'ampli ventall dels camps de treball on és possible combinar l'exercici de la solidaritat amb estudis i oficis concrets. I la darrera opció, que apunta sensen embuts a la pràctica de la solidaritat, consisteix a dedicar unes setmanes del nostre lleure a l'assistència dels

més desvalguts, els països que no tenen els nivells de desenvolupament ni el ventall de possibilitats que coneixem a Europa. El fet d'acudir a qualsevol dels nombrosos camps de treball d'Amèrica Llatina o del continent africà demana un gruix de generositat i estar disposat a donar molt més que no pas rebre. La paradoxa, segons que expliquen els que ja han viscut aquesta aventura solidària en estius anteriors, és que l'enriquiment personal acostuma a ser extraordinari. Fet i fet, sembla una altra de les estranyes contradiccions a què ens acara la vida. A vegades qui ho dóna tot és qui més hi surt guanyant.

Isidor Cònsul

(SET-94)

CURS NOU, VIDA NOVA

Tenim dues maneres de mesurar el temps que se'ns esmuny: el del calendari convencional i el de la pràctica d'un curs escolar. L'un, de gener a desembre, allarga un pont de cap a cap de l'any, i l'altre, per aquests rodals nostres, s'estira des de setembre fins a finals de juny. El primer va rere unes petges de llum naixent i fosca minvant, segueix un ritual agrari de sèmres i collites, i un procés que la tradició ha humanitzat en una prosopopeia de quatre etapes: els bolquers de l'hivern, l'esclat primaveral, la plena maduresa de l'estiu i la mort de la tardor. El curs escolar, en canvi, defuig la contundència canicular i es seqüencia en trimestres que van de la tardor fins a la primavera.

Any rera any, les festes que celebren el trànsit de la fosca a la llum -de Nadal a Reis- s'acomboien amb reflexions de recomençament i propostes de renaixença que la saviesa popular ha batejat amb la dita "Any nou, vida nova". Molts pares, mestres i alumnes coincideixen a formular uns pensaments semblants en els dies previs a l'inici de curs, quan el setembre se'ns omple de renou escolar i s'encatifa amb carteres i estris llampants, bates balderes, encara amb el plec de la botiga, i una pluja d'esveraments per l'emoció del nou curs que comença. Més d'un cop, els propòsits només són un desplegament de bones intencions que la quotidianitat s'encarrega, ai las!, de corregir. Tant li fa! Allò que importa és la gràcia del plantejament clar i de l'impuls inicial: saber acarar-se de bell nou a la vida, mirar de no perdre el tren de la professionalitat, jugar a la noblesa de la feina ben feta, i servir alhora a la societat i a la profunda millora d'un mateix. I encara que la càrrega dels mesos, sovint feixuga, pugui reduir l'impuls o igualir l'optimisme inicials, sempre traurà el cap un nou setembre que sàpigui actualitzar la mateixa dita del gener.

El curs que ara encetem sembla fet a mida per a una profunda

reconversió professional. Fa uns mesos que el Parlament Català aprovà l'avançament de la Reforma i el pols d'aquest curs vindrà marcat, sens dubte, pels aspectes que l'han d'acabar de polir i millorar, i pel seguit de detalls que han d'ajudar a situar-la en la més noble tradició de la pedagogia catalana. Aquest número de "Crònica d'Ensenyament" ens ho recorda amb un dossier adreçat a tractar el "Congrés de Renovació Pedagògica" i sense oblidar, d'altra banda, que som dins del centenari d'Artur Martorell, puntal d'aquesta tradició, que emfasitzava les virtuts docents en la qualitat dels ensenyants i recordava que un bon mestre, sota un pi fa escola.

Isidor Cònsul

(OCT-94) ELS JOVES D'ARA, ENTRE L'AFALAC I LA MARGINACIÓ

Al pic d'una canícula estiuenca un punt despietada, la segona quinzena d'agost va dur-nos una notícia de cabdal interès per al nostre àmbit lingüístic: la Generalitat Valenciana decidí homologar els títols i certificats de coneixement de la llengua amb els del Principat i de les Balears, bo i avançant un pas de gegant en el reconeixent oficial de la indubtable unitat del català. Es una pertinença que els escriptors i els mestres de valencià, així com els filòlegs d'arreu, han tingut sempre molt clara, però, a València, havia estat posada en dubte, i fins negada, per la visceralitat i el folklorisme d'alguns discursos polítics. Una enorme i positiva notícia, doncs, per al món del la cultura dels Països Catalans.

El dossier d'aquest número de "Crònica d'Ensenyament" té el punt de mira posat en la difícil situació dels joves, un tema complex i delicat que hem mirat d'encarar amb criteris oberts. Tot apunta que els tocarà ser joves un grapat d'anys i ballant la curiosa paradoxa de viure entre l'afalac i la marginació: l'afalac d'uns media que els injecta fascinació per la frivolitat, que els presenta imatges enlluernadores d'una societat presidida per models joves, i, per contra, els posa molt difícil l'entrada al món del treball i l'accés a la construcció de la pròpia maduresa. Per aquí fan via alguns dels problemes més contundents que les assetgen, com ara les drogues, algunes malalties mentals i la delinqüència. El mateix camí dóna corda a la frustració i remarca l'enorme daltabaix que s'obre entre el desig i la realitat: el contrast entre el miratge d'un consum al galop i l'enorme dificultat de poder-lo assumir.

Tradicionalment, l'adolescència ha estat una etapa cabdal en l'educació de l'individu i cada tombant històric, cada societat concreta, ha subratllat la necessitat de prioritzar aspectes concrets en la seva

formació. Els mestres d'ara davant dels joves dels noranta tenim també una responsabilitat molt clara: facilitar-los estímuls i suggeriments que s'adiguin a la conjuntura del món actual, presentar models de captament i de vida sòlids i duradors, ser al seu costat en aquesta etapa de desconcert i no amagar en cap moment que els toca de preparar-se a fons per a un temps que es preveu difícil. Però amb l'absoluta certesa, malgrat tot, que el futur els pertany i que tard o d'hora tindran l'oportunitat de bastir els contorns de la seva pròpia identitat.

Isidor Cònsul

(NOV-94)

EDUCADOR DEL NOSTRE TEMPS

El passat mes de juliol, en un article d'homenatge a Artur Martorell publicat a "Serra d'Or", Jordi Galí, pedagog d'il·lustre nissaga, apuntava que en aquells aspectes de la nostra història que podem anomenar clàssics, Catalunya era en condicions de presentar al món un parell o tres de coses de gran nivell, una de les quals és la seva pedagogia.

Resulta, però, que tenim poc fressats els camins de la pròpia hisenda i no coneixem gaire, tampoc, els topants i la riquesa del nostre patrimoni històric. Un desconeixement que és fill, sens dubte, de les adverses giragonses de la història contemporània de Catalunya, i és important de remarcar, a cavall de la mateixa argumentació, que la societat catalana encara no ha pogut realitzar en plenitud, en el marc dels dos darrers segles, els models de cultura que s'havia proposat. Primer li ho impediren els alts i baixos de la política de la segona meitat del XIX i del primer terç del XX, després la fragilitat republicana, més tard l'atzagaiada franquista i no sé si, ara mateix, un excessiu zel tutelar de l'Estat.

En el marc d'aquest plantejament, el col·loqui universitari sobre Artur Martorell ha accentuat aspectes de la història de la pedagogia a Catalunya que teniem massa oblidats. Les jornades han estudiat els perfils més autèntics del mestre, s'han acostat a l'humanista polièdric que fou i n'han analitzat l'obra, la trajectòria pedagògica i el context on es desenvolupà. Es a dir, l'estudi del personatge Artur Martorell també ha servit per a recuperar la memòria d'uns anys cabdals de cultura pedagògica, els perns d'una tradició brillant de pedagogia moderna que convé enaltir i conèixer, situar en les coordenades precises i presentar-la, en el fil de la citació de Jordi Galí, com un orgull del nostre passat més immediat, com una de les realitzacions de gran nivell cultural que Catalunya pot presentar al món. Al costat, potser, de la riquesa del romànic, o de les agosarades

fantasies del modernisme.

La rica personalitat d'Artur Martorell, a més, hi ha remarcat una torna de substantiva actualitat. Una i una altra vegada s'ha insistit que el seu mestratge pivota entre el fitó historicista i la referència de present, que esdevé, alhora, tema d'estudi i model educatiu per ara mateix. Per aquí s'ha enfilat, sens dubte, el sentit més pur i profund del col·loqui, en harmonia, d'altra banda, d'un títol prou explícit: Artur Martorell, Educador del nostre temps.

Isidor Cònsul

URBANITAT

El juliol passat i per encàrrec del Departament d'Ensenyament, es realitzà una àmplia enquesta a la població catalana que constitueix, per ara, el treball més complet que s'ha fet mai a Catalunya sobre opinió pública i educació. Reflecteix el parer de la societat sobre el sistema escolar i, entre les dades significatives, es poden apuntar tres aspectes cabdals: 1) el desconeixement del calendari de la reforma (només un terç dels enquestats sabia que ja ha començat a primària), 2) el bon judici que mereix el treball dels educadors (només un 8 % els atribueix alguna culpa en el fracàs escolar) i 3) la unanimitat a demanar que s'incorpori a l'ensenyament una assignatura d'urbanitat. En aquest punt hi coincidien el 90 % dels enquestats que es mostraven partidaris d'introduir, a l'escola, una didàctica de civilitat i de bones maneres socials.

La pedagogia moderna, més procliu a l'educació en llibertat que no pas partidària de velles cotilles que encarceraven el sistema, potser ha menytingut l'exemplaritat de l'educació entesa com a formació del bon gust, del capteniment social i de l'elegància moral i de l'esperit que ensenyaven els vells manuals d'urbanitat. Fins hi tot, gosaria d'apuntar que el mot urbanitat té poc predicament entre els mestres i es tendeix a vincular-lo alegrement als esquemes educatius de mitjan segle. Tot i això, els apunts sobre civilitat de Josep Ma. Espinàs a Aprende a conviure (1986), es convertiren, anys enrere, en un petit èxit editorial que transità prou bé entre les escoles catalanes. El llibre, fet i fet, és un manual d'urbanitat en el sentit que suggereix, des de la reflexió del sentit comú, la mena d'observacions que afavoreixen la convivència. Ja és sabut que el mot no fa la cosa, però sovint acostuma a ajudar-hi. I si un Manual d'urbanitat pot remetre, pel títol, a una pedagogia de formes autoritàries i obsoletes, la simple actualització de to, de nom i de continguts pot transformar-la en una eina a l'abast, útil per a una educació de la convivència.

En un món que se'ns manifesta cada cop més insolidari, mancat de valors espirituals i ple d'agressivitat sembla oportú, i diria que imprescindible, que l'escola recuperi la responsabilitat de formar ciutadans a punt per a conviure en pau, tolerància i respecte a les persones i a les coses. D'aquest conreu elemental de l'esperit abans se'n deia urbanitat. Ara em podem dir, si us abelleix, civilitat o, senzillament, aprendre a conviure.

Isidor Cònsul

INICIAR UN ALTRE CURS

Hi ha dues maneres de mesurar el temps que se'ns esmuny: el del calendari convencional i el de la pràctica d'un curs escolar. L'un allarga un pont de cap a cap de l'any, de gener a desembre, i l'altre, per aquests rodals nostres, s'estira des de setembre fins a finals de juny. El primer va rere unes petges de llum naixent i fosca minvant, segueix un ritual agrari de sèmres i collites, i un procés que la saviesa de la tradició ha humanitzat en la prossopopeia de les etapes que segueix l'any: els bolquers de l'hivern, l'esclat primaveral, la plena maduresa de l'estiu i la dolça mort de la tardor. El curs escolar, en canvi, s'allunya de la contundència canicular per a seqüenciar-se en trimestres que van de la tardor fins a la primavera. Any rera any, les festes que celebren el trànsit de la fosca cap a la llum -de Nadal a Reis- s'acomboien amb reflexions de recomençament i propostes de renaixença que la saviesa popular ha batejat amb la dita de l'"Any nou, vida nova".

Molts pares, mestres i alumnes coincideixen a formular uns pensaments similars en els dies previs a l'inici de curs, quan el setembre se'ns omple de renous escolar i s'encatifa amb carteres i estris llampants, bates massa balderes, encara amb el plec de la botiga, i una pluja d'esveraments per

l'emoció del nou curs que comença. Més d'un cop, els propòsits només són un desplegament de bones intencions que la quotidianitat s'encarrega, ai las!, de corretgir. Tant li fa! Allò que importa és la gràcia del plantejament clar i de l'impuls inicial: saber acarar-se de bell nou a la vida, mirar de no perdre el tren de la professionalitat, jugar a la noblesa de la feina ben feta, i servir alhora a la societat i a la profunda millora d'un mateix. I encara que la carrega dels mesos, sovint feixuga, pugui reduir l'impuls o aigualir l'optimisme inicials, sempre treurà el cap un nou setembre que sàpigui actualitzar la mateixa dita del gener.

El curs que ara encetem sembla fet a mida per a una profunda reconversió professional. Uns mesos enrere, el Parlament Català aprovà l'avançament de la reforma i el pols d'aquest curs vindrà marcat, sens dubte, pels aspectes que l'han d'acabar de polir i millorar, per la mena de detalls que han de situar-la en la més noble tradició de la pedagogia catalana. Aquest número de "Crònica d'Ensenyament" ens ho recorda amb un dossier que s'adreça a tractar en profunditat el "Congrés de Renovació Pedagògica" i sense oblidar que som dins del centenari d'Artur Martorell, mestre cabdal d'aquesta tradició que emfasitzava les virtuts de la docència recordant que un bon mestre, sota un pi fa escola.

Isidor Cónsul
